

УДК 338.242.2:6 31.164.6: 637.52:664.9:001.8

О. В. Косович,
асистент кафедри менеджменту, публічного управління і адміністрування,
Заклад вищої освіти "Подільський державний університет", м. Кам'янець-Подільський
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-4253-8312>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.8.291

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕСУРСНОЇ ПОЗИЦІЇ М'ЯСОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СТАТУСУ

O. Kosovych,
Assistant of the Department of Management and Public Administration,
Higher Educational Institution "Podillia State University", Kamianets-Podilskyi

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR ASSESSING THE RESOURCE POSITION OF MEAT PROCESSING ENTERPRISES IN THE SYSTEM OF FORMING COMPETITIVE STATUS

У статті обґрунтовано методичні засади оцінювання ресурсної позиції м'ясопереробних підприємств у системі формування їх конкурентного статусу. Доведено, що ресурсна складова є визначальним елементом забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі в умовах обмеженості сировинних, фінансових та енергетичних ресурсів. Запропоновано поетапний підхід до оцінювання ресурсної позиції, який передбачає визначення рівня забезпеченості підприємства ресурсами, оцінку ефективності їх використання, а також розрахунок інтегрального показника, що узагальнює отримані результати. Обґрунтовано систему показників для кожного етапу оцінювання, що дозволяє комплексно охарактеризувати ресурсний потенціал підприємства. Застосування запропонованого підходу сприятиме підвищенню обґрунтованості управлінських рішень та забезпеченню сталого розвитку м'ясопереробних підприємств в умовах конкурентного середовища, з урахуванням сучасних економічних викликів сьогодення.

The article substantiates the methodological foundations for assessing the resource position of meat processing enterprises within the system of forming their competitive status. It is determined that the resource component plays a crucial role in ensuring the competitiveness of enterprises in the industry, especially under conditions of limited raw materials, financial constraints, and increasing energy costs. The study emphasizes that the resource position reflects not only the level of provision with key production resources but also the efficiency of their utilization in the process of economic activity, which directly influences the overall performance and market sustainability of enterprises.

A step-by-step approach to assessing the resource position of enterprises is proposed. The first stage involves determining the level of resource provision, including the availability and sufficiency of material, labor, financial, and technical resources. The second stage focuses on evaluating the efficiency of resource utilization through a system of performance indicators that characterize productivity, cost-effectiveness, and return on resources. The third stage includes the calculation of an integral indicator that combines the results of the previous stages and provides a generalized and comparable assessment of the resource position of enterprises.

The system of indicators proposed in the study allows for a comprehensive evaluation of both the potential and the actual use of production resources. Particular attention is paid to ensuring the consistency and comparability of indicators, which increases the reliability of the obtained results. The implementation of the

proposed methodological approach will contribute to improving the validity of managerial decision-making, enhancing the efficiency of resource management, and strengthening the competitive status of meat processing enterprises. Furthermore, it creates analytical support for strategic planning and provides a basis for ensuring sustainable development of enterprises in a dynamic and highly competitive market environment.

Ключові слова: ресурсна позиція; конкурентний статус; м'ясопереробні підприємства; ресурсний потенціал; ефективність використання ресурсів; інтегральний показник; конкурентоспроможність; оцінювання.

Key words: resource position; competitive status; meat processing enterprises; resource potential; efficiency of resource utilization; integral indicator; competitiveness; assessment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах посилення конкуренції на агропродовольчих ринках, нестабільності економічного середовища та обмеженості ресурсів особливої актуальності набуває проблема формування та оцінювання конкурентного статусу підприємств. Для м'ясопереробної галузі, яка характеризується високою залежністю від сировинної бази, енергетичних витрат і технологічного забезпечення, ключового значення набуває ресурсна складова конкурентоспроможності. Водночас існуючі підходи до оцінювання конкурентного статусу переважно не забезпечують комплексного врахування рівня ресурсної забезпеченості та ефективності використання виробничого потенціалу, що ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це зумовлює необхідність розроблення методичних засад оцінювання ресурсної позиції підприємств як важливої складової їх конкурентного статусу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика оцінювання конкурентоспроможності підприємств та формування їх конкурентного статусу знайшла відображення у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, дослідженню теоретичних аспектів конкурентоспроможності, її складових та методів оцінювання присвячені роботи таких учених, як Андрійчук В. Г., Гавва В. Н., Ємельянов О. Ю., Петрушка Т. О., Лесик А. І., Краснокутська Н. С., Маренич Т. Г., Смігунова О. В., Халін С. В., Кальченко М. М., які розглядають конкурентний статус як інтегральну характеристику діяльності підприємства. Значну увагу приділено також питанням оцінювання конкурентної позиції підприємств та її ролі

у забезпеченні ефективного функціонування. Водночас питання ресурсної позиції як окремої складової конкурентного статусу, особливо в контексті м'ясопереробної галузі, залишаються недостатньо розробленими та потребують подальшого наукового обґрунтування і методичного забезпечення.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування методичних засад оцінювання ресурсної позиції м'ясопереробних підприємств у системі формування їх конкурентного статусу, а також розроблення підходу до комплексної оцінки рівня ресурсної забезпеченості та ефективності використання виробничого потенціалу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конкурентний статус підприємства формується під впливом сукупності взаємопов'язаних складових, серед яких важливе місце займає ресурсна позиція, що відображає рівень забезпеченості підприємства ресурсами та ефективність їх використання. Саме ресурсна складова визначає потенційні можливості підприємства щодо досягнення та утримання конкурентних переваг, особливо в умовах ресурсної обмеженості та зростання витрат у м'ясопереробній галузі [1].

Зміст критерію оцінювання конкурентного статусу м'ясопереробних підприємств, зумовлює структуру системи показників, яка має охоплювати три підсистеми: для характеристики конкурентної позиції, ресурсної позиції та іміджевої позиції підприємств. При цьому використовувані показники повинні бути відносними, що дає змогу визначити за відповідними критеріями місце конкретного підприємства (або їх сукупності) серед аналогічних суб'єктів галузі [7].

Ресурсну позицію м'ясопереробних підприємств пропонуємо оцінювати у три етапи. На

першому етапі необхідно визначити рівень забезпеченості підприємств ресурсами. На другому — ефективність використання виробничих ресурсів. На третьому — інтегральний показник ресурсної позиції, який відобразить і забезпеченість (потужність), і використання виробничого потенціалу досліджуваних підприємств.

Для кількісного виміру рівня забезпеченості м'ясопереробних підприємств виробничими ресурсами доцільно у якості вихідних показників використовувати дві підсистеми, що дає змогу визначати рівень забезпеченості ресурсами з урахуванням обсягу їх споживання у процесі виробництва:

— показники застосовуваних (авансованих у виробничий процес) ресурсів;

— показники виробничо спожитих ресурсів (рис. 1).

До першої підсистеми показників належать наступні: первісна вартість основного виробничого капіталу; вартість оборотного капіталу; середньооблікова чисельність працівників підприємства, що представлена у вигляді авансованого фонду оплати праці. Узагальнюючим показником першої підсистеми є вартість авансованого капіталу підприємства, який визначається за формулою:

$$AK = OK + ОбК + АФ \quad (1),$$

де АК — вартість авансованого капіталу підприємства, тис. грн; ОК — первісна вартість основного виробничого капіталу, тис. грн; ОбК — вартість оборотного капіталу, тис. грн; АФ — обсяг авансованого фонду оплати праці, тис. грн.

Другу підсистему формують показники: сума амортизації; обсяг матеріальних витрат;

обсяг витрат на оплату праці. Узагальнюючим показником до даної підсистеми є обсяг виробничих витрат підприємства.

Розрахунок показників забезпеченості виробничими ресурсами передбачає визначення темпів росту (зниження) наведених у підсистемах показників проти минулого або базисного року та співставлення їх по окремих видах ресурсів. Якщо отриманий результат розрахунку рівний 1, це свідчить про незмінний рівень забезпечення підприємств виробничими ресурсами; якщо результат розрахунку більший від 1, то рівень забезпеченості ресурсами поліпшився; якщо ж результат менший від 1 — рівень забезпеченості погіршився.

Так, рівень забезпеченості м'ясопереробних підприємств основним виробничим капіталом обчислюється за формулою:

$$ЗОК = \frac{OK_1 \div OK_0}{A_1 \div A_0} = \frac{ТОК}{ТА} \quad (2),$$

де ЗОК — рівень забезпеченості підприємства основним виробничим капіталом; ОК₁, ОК₀ — первісна вартість основного виробничого капіталу відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; А₁, А₀ — сума амортизації відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; ТОК, ТА — темп росту (зниження) відповідно величини основного капіталу та суми амортизації.

Рівень забезпеченості оборотним капіталом може бути визначений за формулою:

$$ЗОБК = \frac{ОбК_1 \div ОбК_0}{МВ_1 \div МВ_0} = \frac{ТОБК}{ТМВ} \quad (3),$$

де ЗОБК — рівень забезпеченості підприємства оборотним капіталом; ОбК₁, ОбК₀ — вартість оборотного капіталу відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; МВ₁, МВ₀ — сума матеріальних витрат відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; ТОБК, ТМВ — темп росту (зниження) відповідно величини оборотного капіталу та суми матеріальних витрат.

Рівень забезпеченості людським капіталом розраховується за формулою:

$$ЗЛК = \frac{АФ_1 \div АФ_0}{ОП_1 \div ОП_0} = \frac{ТАФ}{ТОП} \quad (4),$$

де ЗЛК — рівень забезпеченості підприємства людським капіталом; АФ₁, АФ₀ — величина авансованого фонду оплати праці відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; ОП₁, ОП₀ — обсяг витрат на оплату праці відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; ТАФ, ТОП — темп

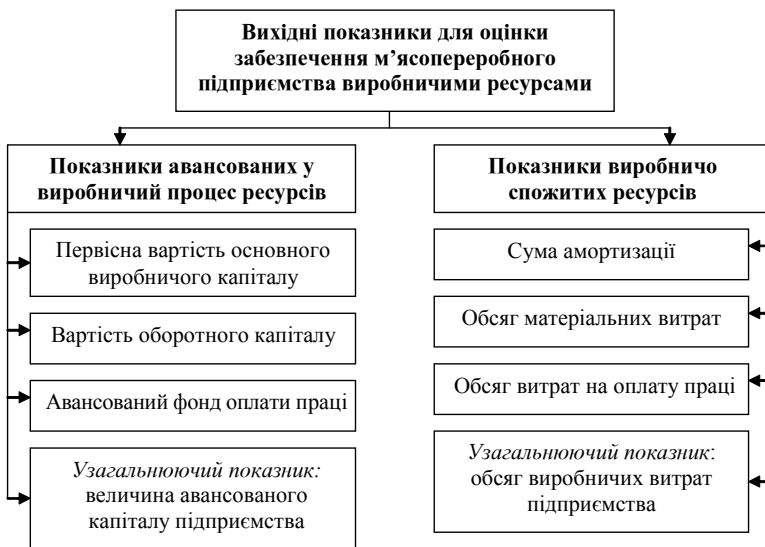

Рис. 1. Вихідні показники для оцінки забезпечення м'ясопереробного підприємства виробничими ресурсами

Джерело: розроблено автором на основі: [3—6; 8].

росту (зниження) відповідно величини авансованого фонду та витрат на оплату праці.

Узагальнюючий показник рівня забезпеченості виробничими ресурсами обчислюється за формулою:

$$ЗР = \frac{AK_1 \div AK_0}{BB_1 \div BB_0} = \frac{TAK}{ТВВ} \quad (5),$$

де ЗР — рівень забезпеченості підприємства виробничими ресурсами; AK_1, AK_0 — величина авансованого капіталу підприємства відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; BB_1, BB_0 — обсяг виробничих витрат підприємства відповідно у звітному і базисному році, тис. грн; ТАК, ТВВ — темп росту (зниження) відповідно величини авансованого капіталу та виробничих витрат.

Оцінювання економічної ефективності використання ресурсного потенціалу м'ясопереробних підприємств може бути здійснено шляхом використання показників продуктивності або прибутковості у якості вихідних для дослідження. Перші розраховуються як відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції до відповідного виду застосовуваних (авансованих) чи виробничо спожитих ресурсів, другі — базуються на використанні прибутку у якості ефекту. Як наслідок, система вихідних показників для оцінки економічної ефективності включає дві підсистеми:

— показники продуктивності або прибутковості застосовуваних (авансованих у виробництві) ресурсів;

— показники продуктивності або прибутковості виробничо спожитих ресурсів (рис. 2).

До першої підсистеми належать такі показники: продуктивність або прибутковість основного виробничого капіталу; продуктивність або прибутковість оборотного капіталу; продуктивність або прибутковість людського капіталу, визначена на основі авансованого фонду оплати праці. Узагальнюючим показником даної підсистеми є продуктивність або прибутковість авансованого капіталу підприємства, який визначається за формулою:

$$ПАК = \frac{ЧД \text{ або } \Pi}{OK + OBK + AF} \quad (6),$$

де ПАК — продуктивність або прибутковість авансованого капіталу підприємства, грн; ЧД — чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн; Π — прибуток від реалізації продукції, тис. грн.

Другу підсистему формують по-

казники: амортизаційна віддача або прибутковість амортизації; матеріаловіддача або прибутковість матеріальних витрат; зарплатовіддача або прибутковість витрат на оплату праці. Узагальнюючим показником підсистеми є окупність або прибутковість виробничих витрат підприємства, що обчислюється за формулою:

$$OB = \frac{ЧД}{BB} \quad (7),$$

або

$$PB = \frac{\Pi}{BB} \quad (8),$$

де OB — окупність виробничих витрат підприємства, грн; PB — прибутковість виробничих витрат підприємства, грн.

Розрахунок показників економічної ефективності використання ресурсного потенціалу м'ясопереробних підприємств аналогічний, що й показників забезпеченості виробничими ресурсами. Так, ефективність використання основного виробничого капіталу обчислюється за формулою:

$$EOK = \frac{ПОК_1 \div ПОК_0}{AB_1 \div AB_0} = \frac{TPOK}{TAB} \quad (9),$$

де EOK — коефіцієнт економічної ефективності використання основного виробничого капіталу; $ПОК_1, ПОК_0$ — продуктивність основного виробничого капіталу відповідно у

Рис. 2. Вихідні показники для оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу м'ясопереробного підприємства

Джерело: розроблено автором на основі: [2; 6; 8].

звітному і базисному році, грн; AB_1, AB_0 — амортизація відповідно у звітному і базисному році, грн; ТПОК, ТАВ — темп росту (зниження) відповідно продуктивності основного капіталу та амортизації.

Ефективність використання оборотного капіталу може бути визначена за формулою:

$$EOBK = \frac{ПОБК_1 \div ПОБК_0}{M_1 \div M_0} = \frac{ТПОБК}{TM} \quad (10),$$

де $EOBK$ — коефіцієнт економічної ефективності використання оборотного капіталу; $ПОБК_1, ПОБК_0$ — продуктивність оборотного капіталу відповідно у звітному і базисному році, грн; M_1, M_0 — матеріаловіддача відповідно у звітному і базисному році, грн; ТПОБК, TM — темп росту (зниження) відповідно продуктивності оборотного капіталу та матеріаловіддачі.

Ефективність використання людського капіталу розраховується за формулою:

$$ELK = \frac{ПАФ_1 \div ПАФ_0}{ЗВ_1 \div ЗВ_0} = \frac{ТПАФ}{ТЗВ} \quad (11),$$

де ELK — коефіцієнт економічної ефективності використання людського капіталу; $ПАФ_1, ПАФ_0$ — продуктивність авансованого фонду оплати праці відповідно у звітному і базисному році, грн; $ЗВ_1, ЗВ_0$ — зарплатовіддача відповідно у звітному і базисному році, грн; ТПАФ, $ТЗВ$ — темп росту (зниження) відповідно продуктивності авансованого фонду оплати праці та зарплатовіддачі.

Узагальнюючий показник економічної ефективності використання ресурсного потенціалу м'ясопереробних підприємств обчислюється за формулою:

$$EP = \frac{ПАК_1 \div ПАК_0}{OB_1 \div OB_0} = \frac{ТПАК}{TOB} \quad (12),$$

де EP — коефіцієнт економічної ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства; $ПАК_1, ПАК_0$ — продуктивність авансованого капіталу підприємства відповідно у звітному і базисному році, грн; OB_1, OB_0 — окупність виробничих витрат підприємства відповідно у звітному і базисному році, грн; ТПАК, TOB — темп росту (зниження) відповідно продуктивності авансованого капіталу та окупності виробничих витрат.

Застосування даної системи показників дає змогу визначати рівень економічної ефективності з урахуванням типу використання виробничих ресурсів: інтенсивного чи екстенсивного. Зокрема, якщо значення коефіцієнта економічної ефективності більше 1, це свідчить про зростання останньої внаслідок переважно інтенсивного типу використання виробничих

ресурсів; якщо значення коефіцієнта ефективності менше 1 — відбувається її зниження внаслідок застосування переважно екстенсивного типу використання ресурсів.

Для розрахунку інтегрального показника ресурсної позиції м'ясопереробних підприємств необхідно узагальнюючі показники щодо забезпечення виробничими ресурсами та економічної ефективності їх використання, взяті по окремому підприємству чи сукупності підприємств, поділити на аналогічні показники, визначені в середньому по галузі. Отримані індекси слід перемножити, а результат піднести під корінь квадратний за формулою:

$$RP = \sqrt{I_{ЗР} \cdot I_{ЕР}} \quad (13),$$

де RP — ресурсна позиція м'ясопереробного підприємства (сукупності підприємств); $I_{ЗР}$ — індекс забезпечення підприємства виробничими ресурсами; $I_{ЕР}$ — індекс економічної ефективності використання виробничого потенціалу підприємства.

Якщо отримане значення інтегрального показника ресурсної позиції підприємства (сукупності підприємств) становить 1, це свідчить про середній рівень останньої; якщо більше 1 — про високий рівень; якщо менше 1 — про низький рівень.

До переваг даного методичного підходу до оцінювання ресурсної позиції м'ясопереробних підприємств можна віднести наступні:

- системний підхід до проведення дослідження;
- врахування обсягу споживання та типу використання ресурсів у процесі виробництва;
- простота розрахунку показників та доступність вихідних даних (з форми № 1 "Баланс" та форми № 2 "Звіт про фінансові результати");
- можливість визначення резервів поліпшення ресурсної позиції досліджуваних підприємств внаслідок виявлення впливу рівня використання окремого виду виробничих ресурсів на загальну величину економічної ефективності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано методичні засади оцінювання ресурсної позиції м'ясопереробних підприємств у системі формування їх конкурентного статусу. Доведено, що ресурсна позиція є важливою складовою конкурентного статусу підприємства, оскільки визначає рівень його забезпе-

ності ресурсами та ефективність їх використання. Запропоновано поетапний підхід до оцінювання ресурсної позиції, який включає визначення рівня ресурсної забезпеченості, оцінювання ефективності використання виробничих ресурсів та розрахунок інтегрального показника, що узагальнює отримані результати. Розроблена система показників дозволяє здійснити комплексну оцінку ресурсного потенціалу підприємства та рівня його використання, що підвищує обґрунтованість прийняття управлінських рішень і сприяє зміцненню конкурентного статусу м'ясопереробних підприємств.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у вдосконаленні інструментарію оцінювання ресурсної позиції з урахуванням галузевих особливостей функціонування підприємств, розширенні системи показників шляхом включення інноваційної та екологічної складових, а також апробації запропонованого підходу на практиці з метою підвищення ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств в умовах трансформації економічного середовища.

Література:

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. К.: КНЕУ. 2013. 779 с.
2. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва. Економіка АПК. 2005. № 5. С. 52—63.
3. Гавва В.Н., Божко Е.А. Потенціал підприємства: формування та оцінювання: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2004. С. 224.
4. Ємельянов О. Ю., Петрушка Т. О., Лесик А. І. Особливості оцінювання потенціалу економічного розвитку підприємств з використанням показника їх ринкової вартості. ЛОГОС. Мистецтво наукової думки. 2020. № 10. С. 18—21.
5. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури. 2005. 352 с.
6. Кобець С. П., Ващенко О. М. Методичний підхід до оцінки економічного потенціалу підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 6. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.78
7. Косович О. В. Оцінка конкурентної позиції м'ясопереробного підприємства при формуванні його конкурентного статусу. Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, Випуск 22, 2014, С. 357—361.

8. Маренич Т. Г., Смігунова О. В., Халін С. В., Кальченко М. М. Оцінювання економічного потенціалу аграрних підприємств в умовах воєнного стану. Регіональна економіка. 2025. № 1 (115). С. 119—131.

9. Онопрієнко Д. О. Теоретичні підходи до розвитку потенціалу підприємства в умовах циркулярної економіки. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. 2023. Вип 5 (72). С. 30—38.

References:

1. Andrijchuk, V.H. (2013), *Ekonomika pidpryyemstv ahropromyslovoho kompleksu* [Economics of enterprises of the agro-industrial complex], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Andrijchuk, V.H. (2007), "Theoretical and methodological substantiation of production efficiency", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 52—63.
3. Gavva, V. and Bozhko, E. (2004), *Potential pidpryyemstva: formuvannya ta otsinyuvannya* [Enterprise potential: formation and assessment], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
4. Yemelyanov, O., Petrushka, T. and Lesyk, L. (2020), "Peculiarities of assessing the potential of economic development of enterprises using the indicator of their market value", *ЛОГОС. The Art of Scientific Thought*, vol. 10, pp. 18—21.
5. Krasnokutska, N.S. (2005). *Potential pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka* [Enterprise potential: formation and assessment], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
6. Kobets, S. and Vashchenko, O. (2021), "Methodical approach to assessment of economic potential of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8968> (Accessed 02 Apr 2026). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.78
7. Kosovych, O. (2014), "Assessment of the competitive position of a meat processing enterprise in the formation of its competitive status", *Collection of scientific works of the Podolsk State Agrarian and Technical University. Kamianets-Podilskiy: PDATU*, vol. 22, pp. 357—361.
8. Marenych, T. Smihunova, O. Khalin, S. and Kalchenko, M. (2025), "Assessment of the economic potential of agricultural enterprises in the conditions of martial law", *Regional economy*, vol. 1 (115), pp. 119—131.
9. Onoprienko, D. (2023), "Theoretical approaches to the development of enterprise potential in circular economy", *Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Economic Sciences*, vol. 5 (72), pp. 30—381.

Отримано редакцією журналу / Received: 03.04.26

Професійно рецензовано / Revised: 13.04.26

Схвалено до друку / Accepted: 21.04.26